Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur A. Zoetebier
Hoofdraadsman

EGO

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. NR. 8 - AUG. 1975 - 14e JAARGANG

Abonnementsprijs ƒ 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

- BEVOLKINGS-VRAAGSTUK
- MISDAAD EXPLOSIE
- TIEN JAAR PIM EN WIM
- KÄTHE KOLLWITZ
- GODS WEGEN
- LOUIS ARMSTRONG
- WERELDKAMPIOEN WANHOOP

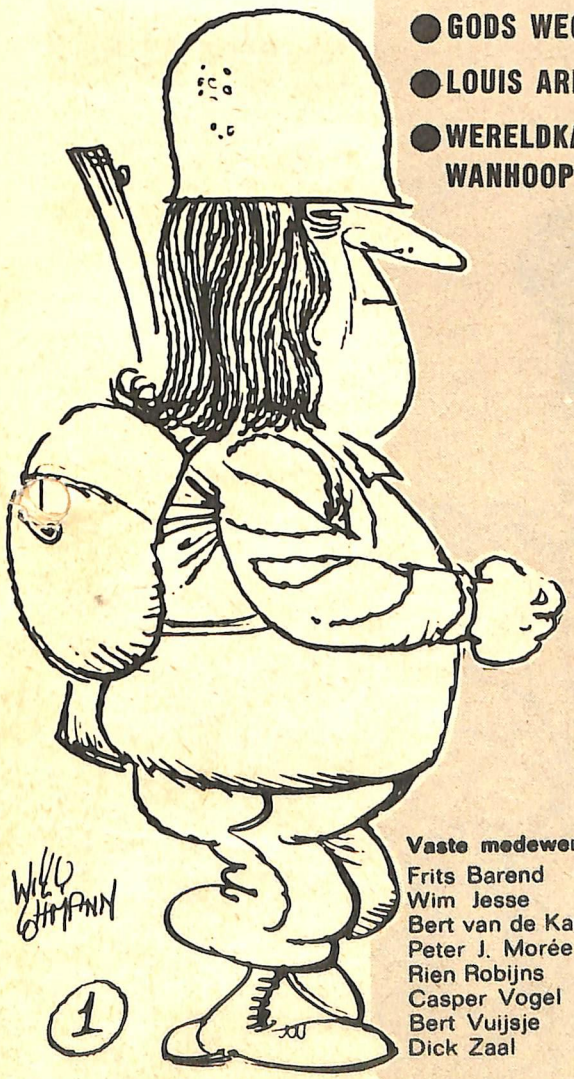

Vaste medewerkers:
Frits Barend
Wim Jesse
Bert van de Kamp
Peter J. Morée
Rien Robijns
Casper Vogel
Bert Vuijsje
Dick Zaal

Het bevolkingsvraagstuk in de wereld

Onze aarde telt bijna 4 miljard inwoners. Naar schatting bedroeg de wereldbevolking in het jaar

1650	450 miljoen
1800	900 miljoen
1850	1200 miljoen
1900	1600 miljoen
1950	2400 miljoen
1975	3900 miljoen

Bevolkingsdichtheid

Vooral in onze eeuw gaat de bevolkingsgroei zeer snel, op het ogenblik ongeveer 2 pct. per jaar. Deze groei en ook de bevolkingsdichtheid is in de verschillende werelddelen en landen sterk verschillend. Zo wonen er in Afrika maar ruim 10 personen per vierkante kilometer, ongeveer evenveel als in de Sowjet Unie en in Brazilië. In Nederland zijn dat er 400, in Bangla Desh ongeveer 500, en op Java ongeveer 600 per km². Daarentegen wonen in de Ver. Staten niet meer dan ruim 20 en in Japan bijna 300 mensen op zo'n stukje oppervlak. En om enkele laatste cijfers te noemen van een groot en een klein land: in China is de bevolkingsdichtheid ongeveer 80 personen per km² en in Suriname minder dan 3. Het ligt dan ook voor de hand, dat we de gehele wereld niet over één kam mogen scheren, wat het bevolkingsvraagstuk betreft. In een volgend nummer van dit blad zal dan ook vooral de Nederlandse situatie wat diepgaander worden bekeken.

Bevolkingsgroei

Bevolkingsgroei is mogelijk, wanneer méér levensmiddelen ter beschikking staan. In heel vroege tijden verzamelden de eerste mensen wilde vruchten en kleine dieren. Dat bood slechts aan weinig mensen een bestaansmogelijkheid. Door dieren te temmen (melk- en vleesproduktie bij nomaden) en gewassen te verbouwen (de eerste boeren) kon veel meer menselijk voedsel ter beschikking komen en nam de bevolking overal ter wereld langzaam toe. Bevolkingsgroei komt tot stand omdat er meer kinderen worden geboren dan er mensen sterven. Door de toenemende kennis van ziekten en hun genezing zijn de sterftekansen tegenwoordig veel kleiner geworden. Veel meer kinderen dan vroeger worden zo oud dat ze zelf ook weer kinderen kunnen krijgen en daardoor wordt de groei extra bevorderd. In de middeleeuwen en ook later nog werd die groei nu en dan in een teruggang omgezet, wanneer door een pestepidemie soms de helft van de getroffen bevolking stierf. Vrouwen kunnen in hun leven gemiddeld wel 10 kinderen krijgen, bij een goede medische verzorging zou

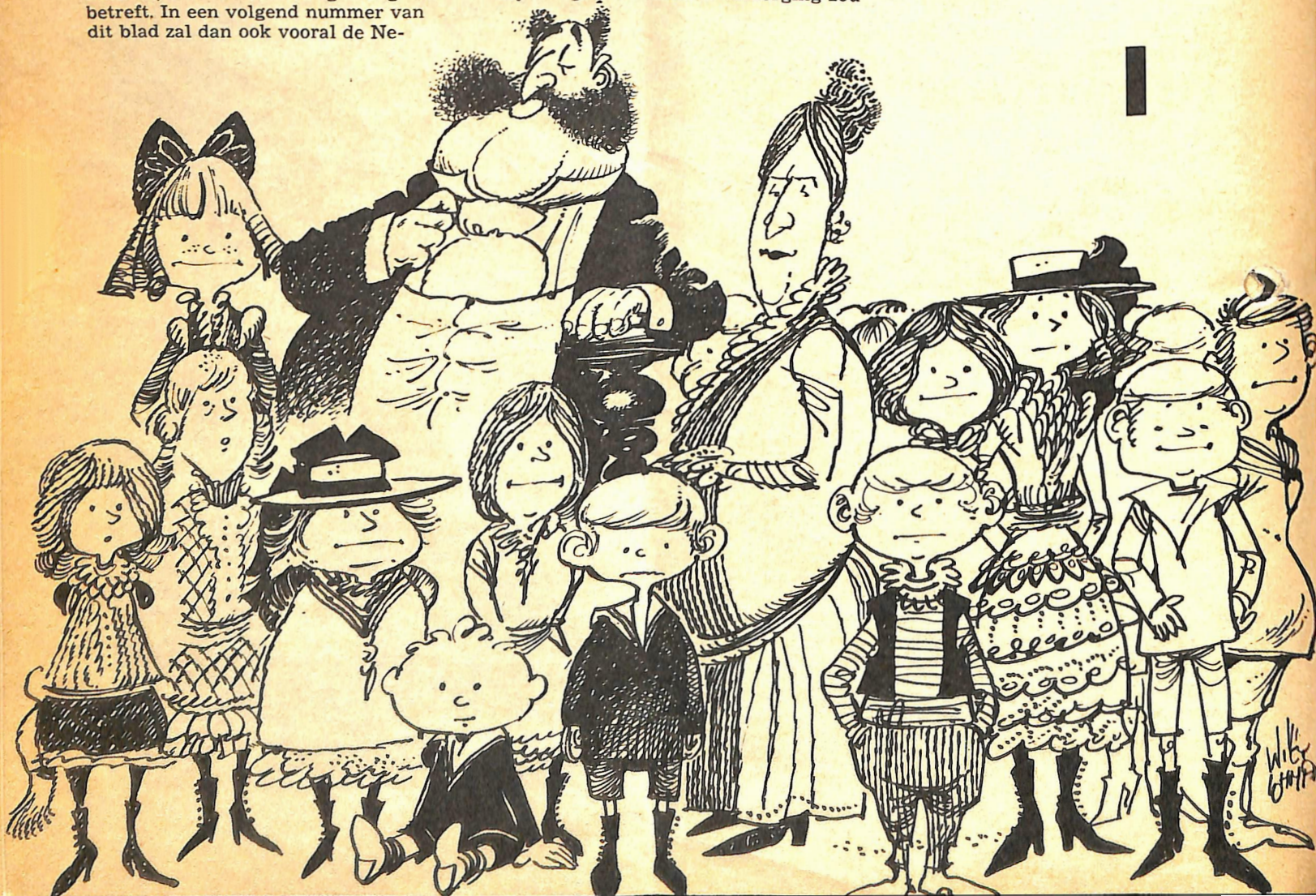

dat binnen één generatie tot een ware bevolkingsexplosie leiden: in de westerse landen is deze explosie uitgebleven omdat de mensen langzaamaan overgingen tot regeling van het geboorte-tal d.m.v. allerlei methoden en middelen. Desondanks is bijv. de Nederlandse bevolking gegroeid van 2,6 miljoen in 1829 tot 13,6 miljoen in 1974.
Na 1950 is de toepassing van medische technieken overal ter wereld snel toegenomen, de toepassing van geboorte-beperking is daarbij achtergebleven. Daardoor is de bevolkingsgroei vooral in de zogenaamde 3e wereld tegenwoordig veel groter dan in Europa en Noord-Amerika. In Europa is die groei ongeveer 0,8 pct. per jaar, in de Sowjet Unie 1,0 pct., in Noord-Amerika en Japan 1,2 pct., in Azië 2,3 pct. en in Afrika en Zuid-Amerika 2,8 pct. Voor de gehele wereld komt dat neer op 2 pct. per jaar en wanneer dat 35 jaar wordt volgehouden, zal de wereldbevolking precies verdubbeld zijn.

Grenzen aan de groei

De voedselvoorziening stelt een grens aan de bevolkingsgroei. In Europa is 88 pct. van het voor landbouw bruikbare land al in gebruik, in de Sowjet-Unie 66 pct. en in Noord-Amerika 53 pct. Azië houdt het record met 118 pct., dat is meer dan 100 pct. omdat daar dikwijls méér dan een oogst per jaar wordt verkregen. In Zuid-Amerika is het percentage niet hoger dan 21 pct. en in Afrika 32 pct. In dichtbevolkte streken ligt het percentage hoog, maar desondanks is daar maar een klein stukje boerenland per inwoner beschikbaar. In 1965 was er in Azië 0,3 hectare per inwoner beschikbaar, in Europa 0,4 hectare. Afrika had 0,5 hectare, Noord- en Zuid-Amerika 0,9 hectare, de Sowjet-Unie 1.0 hectare. In Egypte was er slechts 0,1 hectare landbouwgrond per inwoner.
Maar alle boerenland is niet gelijkelijk vruchtbaar. In de Zuidamerikaanse savannen en de gebieden ten zuiden van de Afrikaanse Sahara is de grond van slechte kwaliteit. De tropische regengebieden zijn ongeschikt voor landbouw. Grote delen van het landbouwgebied hebben een tekort aan water, waardoor de oogsten laag zijn of uitblijven (denk aan de droogteperiode in de Sahellanden). Ook speelt de beschikbaarheid van mest en goede zaden een grote rol. Een boer in Iowa (USA) haalt dan ook 6 ton mais van één hectare, een boer in Pakistan of India niet meer dan 1 ton rijst.
De grens van de wereldvoedselproduktie is nog niet bereikt en in de afgelopen 25 jaar is die produktie dan ook iets sterker toegenomen dan de bevolkingsomvang: per wereldinwoner is de voedselsituatie iets verbeterd al is zij — vooral voor de armen — zeker nog lang niet gunstig. In sommige streken en met name Azië is de toekomst echter weinig hoopvol, het land is grotendeels in gebruik en de bevolking neemt snel toe. In andere delen van de wereld — waar meer mogelijkheden zijn — neemt de voedselproduktie ook maar langzaam toe. Er zijn veel remmende factoren: analfabetisme, en daarmee samenhangend ook geringe kennis van landbouwprocessen, weinig kapitaal beschikbaar voor het bouwen van bevloeiingswerken, kunstmestfabrieken, landbouwwerktuigen, opslagruimten en transportmiddelen. Ook de eigendomsverhoudingen (grootgrondbezit) belemmeren dikwijls de produktie van levensmiddelen.
De toenemende landbouw vormt óók een bedreiging. Door ontbossing wordt de regenafvoer wilder en veel goed land vernield. Woestijnen worden groter, mede doordat de landbouw aan hun randen te intensief wordt bedreven. Verdelgingsmiddelen tegen insekten bedreigen ook andere dieren. Honderden soorten zoogdieren, vogels en vissen zijn reeds uitgestorven. De visstand in de oceanen vermindert door overbevissing. De mens vormt een bedreiging voor de natuur, des te ernstiger naar gelang een land welvarender is en zijn bewoners beslag leggen op meer ruimte en meer grondstoffen, in dank waarvoor ze hun afval, dikwijls giftig, deponeren te land, ter zee en in de lucht.

De toekomst

De menselijke hoogmoed meent dat de mens het hoogste wezen is en de wereld moet vullen. Het menselijk geluk is echter niet van bevolkingsomvang en dichtheid afhankelijk. Dikwijls is het andersom. De mens leeft niet van brood (of rijst) alleen: er is huisvesting nodig, kleding, onderwijs, techniek en cultuur. Gevolg is dat in de geïndustrialiseerde wereld maar 5 tot 15 pct. van de bevolking zijn bestaan vindt in de landbouw, de anderen gaan meer en meer in stadjes en steden wonen. Londen, Tokio, New York, Sjanghai tellen ieder reeds meer dan 10 miljoen inwoners. In de ontwikkelingslanden woont de meerderheid nog op het platte land, maar de mensen stromen er naar de steden, waar de levensomstandigheden dikwijls nog slechter zijn dan op dat platte land en waar het geld ontbreekt om werkgelegenheid te verschaffen.
De bevolkingsgroei is niet het enige probleem, maar dikwijls wel een ernstig en dit zeker voor ontwikkelingslanden, waar reeds een grote bevolkingsdichtheid is, zoals in Azië. Geboorteregeling wordt daar van overheidszijde soms gepropageerd zoals in Indonesië, India, China en Egypte. Door de hoge geboortecijfers vormen de beneden 15-jarigen in deze landen 40 pct. van de bevolking, in Europa is dan ongeveer 25 pct. Het toch al moeizaam tot ontwikkeling komende onderwijs is tegen zo'n jeugdige toevloed niet opgewassen. Maar geboorteregeling vindt — ook wanneer de overheid deze bevordert — dikwijls weinig weerklank bij de bevolking: men heeft eeuwenlang geleefd in een cultuur, waarin het krijgen van veel kinderen een belangrijke en noodzakelijke zaak was. Er is een ommekeer vereist om deze traditie te doorbreken.
Het bevolkingsvraagstuk kan niet los worden gezien van het voedselvraagstuk, maar ook andere dingen spelen een rol, zoals de beschikbaarheid van allerlei grondstoffen en ruimte. Veel landen zouden beter af zijn, wanneer ze minder inwoners hadden. Andere landen hebben nog overvloed van ruimte en kunnen nog groeien. **Kunnen** groeien: de vraag moet ook in die gevallen worden gesteld of dat groeien een zinvolle zaak is. De mens is maar één van de vele soorten, die op deze aarde leven. Het zal ook aan hemzelf ten goede komen, wanneer hij aan alle anderen de nodige ruimte laat.
Een eeuw geleden kwamen er jaarlijks 8 miljoen mensen bij op de aarde. Nu is dat 80 miljoen per jaar. We groeien nu dus 10 x sneller naar de grenzen toe dan toen. Het is helaas vrijwel zeker dat dit in tal van landen zal leiden tot noodsituaties: door te weinig en te eenzijdig voedsel zal de sterfte toenemen en zal op brute wijze het evenwicht tussen bevolkingsomvang en voedselproduktie worden hersteld. De slechte voedingstoestand in die landen zet bovendien een rem op de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling, waardoor het de mensen nog moeilijker zal vallen zich aan hun moeilijke toestand te ontworstelen.

J. Varkevisser

Voor meer informatie leze men het speciale nummer van de Unesco-koerier over het wereldbevolkingsjaar. 1974-no. 22, Ruysdaelstraat 71, Amsterdam 1007.

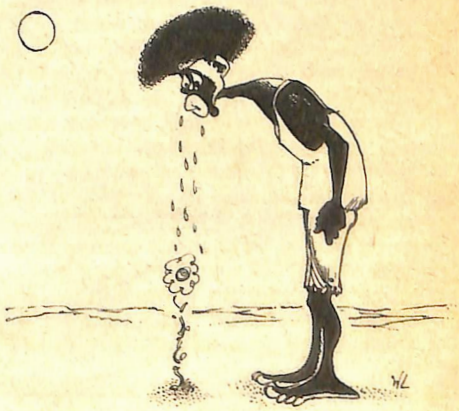

GROTE GEBIEDEN HEBBEN EEN GEBREK AAN WATER...

DE NEDERLANDSE BEVOLKING IS GEGROEID VAN 2.6 MILLIOEN IN 1829 TOT 13.6 MILLIOEN IN 1974...

Ontwikkelingen in de kriminaliteit: is er sprake van een misdaad- explo

De ontwikkeling van de kriminaliteit wordt door velen als verontrustend ervaren. Die verontrusting leeft niet alleen bij het publiek, ook bij de regering, de politie en de rechterlijke macht vinden we deze terug.
Krant, radio en televisie gaan dan ook regelmatig in op de zorgwekkende ontwikkeling. Bankovervallen, gijzelingen, berovingen, geweldplegingen lijken tegenwoordig de normale gang van zaken te zijn geworden. Vaak hoort men al de verzuchting dat een fatsoenlijk mens zich niet eens meer veilig op straat kan begeven. Het begint er op te lijken dat er een soort panieksituatie aan het ontstaan is.

Versterking van het politie-apparaat, strengere straffen of zelfs werkkampen worden als middelen genoemd waarmee de „misdaadgolf" ingedamd zou moeten worden.
Is die verontrusting nu terecht of hebben we hier slechts met onheilsprofeten te maken? Om hierover iets te kunnen zeggen, kunnen we misschien het best ingaan op de kriminaliteitscijfers zelf, en bekijken hoe deze zich over de afgelopen periode ontwikkeld hebben.
Voordat we dit echter zullen doen, willen we nog even ingaan op de betekenis die dit soort cijfers hebben. Door verschillende oorzaken zijn de kriminaliteitsstatistieken een betrekkelijk gebrekkige afspiegeling van de kriminaliteit die zich in feite afspeelt. Allereerst komt dit door het feit dat een groot deel van de kriminaliteit in het geheel niet bij de politie bekend wordt. Lang niet alle delikten blijken bij de politie aangegeven te worden. Uit onderzoek kwam bv. naar voren dat in 29 pct. van de fietsendiefstallen geen aangifte gedaan werd. Voor agressie op straat werd zelfs 68 pct van de gevallen niet door een aangifte bij de politie gevolgd. In verband met inbraak was dit percentage veel geringer slechts 17 pct. hiervan werd niet aangegeven. Hieruit blijkt wel dat de aangiftegeneigdheid bij het publiek per delict sterk uiteenloopt. Deze geneigdheid kan natuurlijk ook in de loop der jaren veranderen; in verband met een geringer wordend opheldering spercentage b.v. kan het publiek steeds meer het idee krijgen dat het niet meer de moeite waard is om aangifte te doen. Zo zien we bv. dat de geneigdheid om fietsendiefstallen, die slechts in geringe mate opgehelderd kunnen worden, aan te geven de laatste tijd iets is afgenomen. In verband met de agressieve delikten daarentegen kunnen we opmerken dat deze de laatste jaren juist weer iets vaker aangegeven worden dan vroeger.
Ontwikkelingen die we in de kriminaliteitscijfers zien, hoeven dus zeker niet alleen betrekking te hebben op de ontwikkeling van de kriminaliteit zelf, maar deze kunnen ook een ontwikkeling in de aangiftebereidheid bij het publiek weergeven.
Bij de beoordeling van kriminaliteitscijfers zou men met dit gegeven rekening moeten houden. Daar onderzoek naar aangiftegeneigdheid echter pas de laatste jaren op gang is gekomen, kan over variaties hierin op langere termijn niets zinnigs gezegd worden. Wel zou men kunnen stellen dat juist bij de ernstigste vormen van kriminaliteit de aangiftebereidheid zeer groot is en weinig schommelingen in de tijd zullen laten zien. Dat betekent dus, dat de cijfers wel een redelijk goed beeld geven van de zware kriminaliteit. Een andere reden waarom kriminaliteitscijfers geen juiste afspiegeling van de optredende kriminaliteit hoeven te zijn, ligt in de opsporingsactiviteiten van de politie. Deze kunnen namelijk in de loop der tijd ook variëren. Door taakuitbreiding — bv. de verkeersregeling die nu een veel grotere plaats inneemt dan vroeger — of door onderbezetting kan de politie zich niet altijd in gelijke mate aan haar opsporingsactiviteiten wijden. In principe zou men zelfs kunnen stellen dat een twee maal zo groot politiekorps ook twee maal zoveel kriminaliteit opspoort.
Daarnaast is het een bekend feit dat lang niet alles wat bij de politie terecht komt ook door een proces-verbaal gevolgd wordt, en dus ook niet in de kriminaliteitsstatistieken verwerkt is. De politie blijkt in de praktijk namelijk ook te beslissen of een zaak al dan niet vervolgd dient te worden. Exakte gegevens over de mate waarin dit voorkomt ontbreken, maar dat dit in een niet onaanzienlijk aantal gevallen gebeurt, is zeker.
Een geheel andere faktor die buiten de kriminaliteit om de kriminaliteitscijfers beïnvloedt, is het beleid van het ministerie van justitie. Zo wil bv. een vermindering in het aantal overtredingen van de opiumwet, zoals we dit de laatste tijd kunnen constateren, nog niet zeggen dat hashgebruik e.d. nu ook is afgenomen. Een daling van deze cijfers weerspiegelt voornamelijk een verandering in het justitiebeleid, namelijk het niet meer zo serieus nemen van het softdruggebruik. Voor de meer gebruikelijke vormen van kriminaliteit heeft het justitiebeleid waarschijnlijk wel een veel gematigder invloed op de uiteindelijke kriminaliteitscijfers, maar toch zal men er rekening mee moeten houden dat ontwikkelingen in de kriminaliteit soms voor een deel teruggebracht kunnen worden tot ontwikkelingen in het vervolgingsbeleid.
Al met al is nu in elk geval wel duidelijk geworden dat de kriminaliteitsstatistieken met het nodige voorbehoud bezien moeten worden.
Willen we echter iets zeggen over de ontwikkeling van de kriminaliteit dan zijn we voorlopig toch wel aangewezen op dit soort gegevens bij gebrek aan betere informatie.
En wat voor informatie geven die cijfers ons nu?

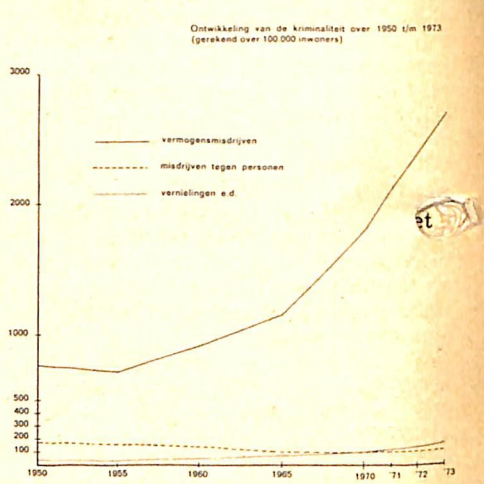

Allereerst kunnen we zien dat in 1950 nog „maar" 91.000 misdrijven ter kennis van de politie kwamen tegenover 338.000 in 1973: dat is dus bijna 4x zoveel. We moeten hierbij wel bedenken dat de bevolking in die tussentijd niet stil gezeten heeft, deze heeft in deze periode een duidelijke groei doorgemaakt. De toename van de kriminaliteit kan hier dan ook niet helemaal los van gezien worden. Het is daarom beter om bij de beoordeling van de stand van de kriminaliteit uit te gaan van het aantal delikten per 100.000 inwoners. Als we dit doen blijkt de kriminaliteit in 1973 toch nog altijd het drievoudige van die in 1950 te zijn (3524 tegenover 1182). Zo gezien lijkt er dus wel degelijk reden tot verontrusting.
Tot zover hebben we echter alleen nog maar gezien dat de kriminaliteit in het algemeen fors gestegen is. Kriminaliteit houdt echter van alles in: belediging, diefstal, vernieling, geweldpleging, aanranding, openbare dronkenschap, huizen kraken, enz. Met het feit dat de kriminaliteit in het algemeen stijgt, weten we eigenlijk nog niets. Wil deze stijging zeggen dat alle typen delikten nu meer voorkomen dan vroeger, of gaat het misschien om enkele vormen van kriminaliteit die verantwoordelijk zijn voor de toename van alle misdrijven bij elkaar genomen? Om hier achter te komen, kunnen we de kriminaliteit het best eerst eens indelen in enkele

De kriminaliteitscijfers nader bekeken

grove groeperingen, zodat we voor deze vormen van kriminaliteit afzonderlijk kunnen bekijken wat voor verloop ze in deze periode te zien geven. De kriminaliteit laat zich in grote lijnen dan onderscheiden in: vermogenskriminaliteit, misdrijven tegen het leven en de persoon, en ruwheidsmisdrijven (zedendelikten en misdrijven tegen de openbare orde, welke samen slechts 3 pct. van het totaal uitmaken, laten we hier gemakshalve maar even buiten beschouwing).

Wat houdt dat nu in, vermogenskriminaliteit? Hieronder vallen delikten als diefstal, verduistering, heling, bedrog en dergelijke. Tot delikten tegen de persoon worden natuurlijk misdrijven als moord, doodslag en mishandeling gerekend, maar ook letsel of dood door schuld en zelfs belediging tellen hier mee. Bij de laatste groepering, de ruwheidsdelikten, blijkt het voornamelijk om vernielingen te gaan, maar ook brandstichting en dierenmishandeling worden hieronder begrepen. Om nu een duidelijk beeld te krijgen van de ontwikkeling van deze vormen van kriminaliteit hebben we het verloop hiervan over de periode 1950 t.m. 1973 in een figuur weergegeven.

Als we die nu eens bekijken, valt niet alleen op dat de vermogenskriminaliteit met kop en schouder boven beide andere kriminaliteitsvormen uitsteekt, maar ook dat de stijging van de totale kriminaliteit in deze periode praktisch geheel en al moet worden toegeschreven aan de sterke stijging van de vermogensdelikten.

De vernielingen hebben zeker ook hun steentje bijgedragen, maar hun aandeel is toch te verwaarlozen vergeleken bij dat van de vermogensmisdrijven. In dit licht bezien is het wel heel opmerkelijk en **in tegenstelling** tot wat de meeste berichten hierover doen vermoeden, dat de kriminaliteit tegen personen gericht, duidelijk een daling laat zien (dit zelfde beeld zien we ook als we afzien van belediging en dood of letsel door schuld, welke eigenlijk niet zo in dit rijtje van agressieve kriminaliteit thuishoren).

Aan de hand van deze gegevens kunnen we dus samenvattend stellen dat de toename van het aantal misdrijven praktisch geheel en al te wijten is aan de stijging van de vermogenskriminaliteit, terwijl de agressie tegen personen zelfs iets daalt. Nu kan men daar natuurlijk tegenin brengen dat de agressieve kriminaliteit, voor zover dit tot uitdrukking komt in de officiële cijfers wel daalt maar dat er in feite toch sprake is van een stijging. Dit zou dan zijn oorzaak kunnen hebben in het feit dat bij toenemende angst voor repressailles van de kant van de dader steeds minder naar de politie gegaan wordt voor dit soort delikten. Dit is echter niet waarschijnlijk. Uit het onderzoek naar aangiftebereidheid kwam tot uiting dat angst voor wraakakties van de dader slechts in 2 pct. de reden was om geen aangifte te doen. De meest voorkomende reden om geen aangifte te doen was dat men de zaak niet ernstig genoeg vond om ermee naar de politie te gaan. Hoe is het nu te verklaren dat er toch telkens weer berichten over een stijgende agressieve kriminaliteit opduiken? Met statistieken kan je bewijzen wat je wilt, wordt er wel eens beweerd en dat dit zo is, lijkt er zo te zien veel op. Wij vinden immers in tegenstelling tot anderen, dat de geweldskriminaliteit daalt. Die tegenstellingen zijn hier echter makkelijk te verklaren.

Als men in verband met de justitiebegroting van de kant van het ministerie stelt dat „de" agressieve kriminaliteit vergeleken met die van vorig jaar weer gestegen is, is dit op zich juist. De totale agressieve kriminaliteit vertoont de laatste paar jaar inderdaad een licht stijgende lijn. Vergelijking met één of enkele voorgaande jaren is echter weinigzeggend omdat ontwikkelingen zich nu eenmaal nooit langs een rechte lijn afspelen; er doen zich altijd toevallige schommelingen voor die weinig of niets hoeven te zeggen over de richting waarin zich een ontwikkeling voordoet. Wil men een systematische ontwikkeling op het spoor komen dan moet men de cijfers altijd over een langere periode weergeven.

Met deze verklaring zijn toch nog niet alle problemen opgelost, want ook op grond van gegevens over zo'n langere periode wordt vaak aan de hand van cijfers aangetoond dat „de" agressieve kriminaliteit de afgelopen tijd behoorlijk gestegen is. Hoe is het nu mogelijk dat men op grond van dezelfde soort gegevens tot zo'n tegengestelde conclusie komt?

Wel dat is heel eenvoudig: door velen wordt bij de kriminaliteit tegen personen gewoon de vernieling, ook wel agressie tegen goederen genoemd, opgeteld. Tezamen zijn deze beide inderdaad toegenomen, hetgeen echter uitsluitend veroorzaakt wordt door een toename van de vernielingen.

Het zijn echter twee van aard zo verschillende delikten dat het niet juist is deze onder één noemer samen te voegen. Onze conclusie dat de agressieve kriminaliteit tegen personen gedaald is, wordt in feite dan ook niet door dit soort gegevens tegengesproken.

Nu kan iemand zich natuurlijk afvragen: wat doet het er nu toe of dit soort agressiviteit nu iets afgenomen is of dat ze een stijging heeft laten zien? Als je slachtoffer bent geworden van een mishandeling of van agressief optreden dan laat het je natuurlijk koud of dit soort dingen nu meer gebeuren dan vroeger of omgekeerd. Dit geeft eigenlijk duidelijk aan dat de ernst van de kriminaliteit niet alleen aan een toename of daling verbonden kan worden. Het gebeuren is voor de betrokkenen op zich ernstig genoeg. De vraag of er nu niet iets tegen deze kriminaliteit ondernomen moet worden kan dan ook grotendeels los gezien worden van stijging of daling ervan.

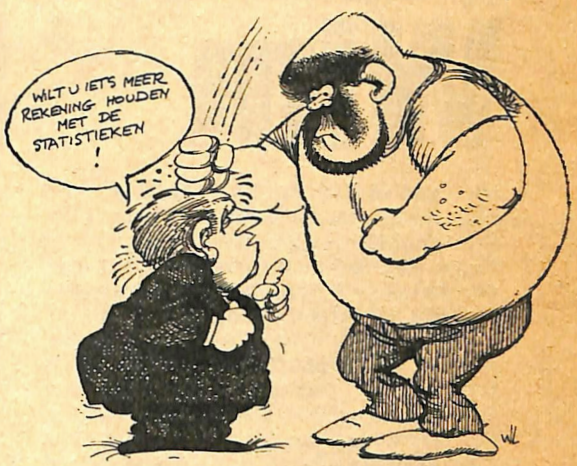

Een en ander betekent, dat wij niet vinden dat er aan het geweld in onze maatschappij maar niets moet gebeuren, omdat het toch niet stijgt. Integendeel, we zijn van mening, dat het gebruik van geweld zoveel mogelijk tegengegaan moet worden, speciaal vanwege het belang van de slachtoffers. Het is echter, zoals we zagen, volstrekt onjuist om zich bij het voorstellen van maatregelen te beroepen op een stijging.

Als we de zaak samenvatten, dan zien we dat diegenen die zeggen, dat „de" kriminaliteit stijgt, ten dele gelijk hebben. De vermogenskriminaliteit en de vernielingen stijgen namelijk inderdaad (Gelukkig zijn dat net de delikten waartegen men zich in principe kan verzekeren). Ze hebben echter ongelijk als ze zeggen, dat de samenleving onveiliger wordt. De overige kriminaliteit (waaronder geweld tegen personen) blijkt in de periode vanaf 1950 zelfs met 33 pct. afgenomen te zijn. Op straat behoef je dus niet onrustiger te zijn dan in 1950 — eerder rustiger.

TACO SCHILT
(medewerker Criminologisch Instituut, Groningen)

Tien jaar Pim & Wim

Hugo Metsers en Willeke van Ammelrooy: ... mens erger je niet...

Niemand in ons land heeft de vlag uitgestoken, maar toch viert Scorpio Films het tienjarig bestaan. Scorpio Films heeft bij de buitenstaander niet zo'n bekende klank, Pim (de la Parra) en Wim (Verstappen) echter wel. Pim & Wim dus, tien jaar samen. Eigenlijk al wat jaartjes langer, maar toen timmerde dit illustere tweetal nog niet zo aan de weg. Ook schreef Jan Blokker in de Haagse Post over de kwajongensstreken van dit tweetal, daarbij zeker niet vergetend de durf en het vermogen te etaleren die het duo al die jaren in zijn mars heeft. Dit jubileum is natuurlijk een heuglijk feit, al is het alleen maar vanwege de bizarre uitspraken, de publiciteitsstunts, de soms overtrokken perikelen met de verguisde filmkeuring en niet in de laatste plaats de films. Uit 1963 dateert „Megapolis I", vorige maand juli is „Mens Erger Je Niet" in première gegaan, als jubileumfilm. Daartussen een veelheid aan films, die met wisselend succes het Nederlandse publiek bereikten.

Pim & Wim: film is geld of andersom geld is film. Waar collega-producers faalden, zag het tweetal brood op de plank. Waar collega-regisseurs hun neus voor optrokken, werd ondekt door dit stel. Kortom, een uniek stel. Zij kennen elkaar al van jongsaf aan, want beiden vertoefden lange tijd met ouders in de Oost — Suriname en de Antillen is gesneden koek voor hun — en zowel Pim als Wim maakten hun tijd vol op de vaderlandse Filmacademie. „Aah... Tamara" is hun eerste speelfilm, die sterk wisselend door de pers werd ontvangen. Vanuit Cannes schreef Bertina in zijn Volkskrant (mei 1965): „... de hele film is eigenlijk een voortdurende drukte om niets. Ware het niet dat Gerard van den Berg de camera had vastgehouden, zou er nauwelijks van een film sprake zijn. Van den Berg heeft kennelijk van de regisseur carte blanche gekregen... Dat loog er niet om, maar Bertina windt er in 1975 ook geen doekjes om als hij concludeert na het zien van Mijn nachten met Susan... etc. „... wij hopen van harte dat Pim ooit in een totale absurditeit zal komen opduiken. Pim & Wim blijven tenslotte onze nationale filmjongens. Ze moeten er echter wel rekening mee houden dat steeds meer mensen er achter komen dat wat nu als een Nederlandse film van Jos Stelling door de bioscopen gaat (Mariken van Nieumeghen) de Scorpio kinderjaren al ver achter zich heeft gelaten." Goed, dat was één kritikaster, maar er zijn er meer in ons kleine landje. Ellen Waller bijvoorbeeld, in NRC-Handelsblad van december 1970: „... Scorpio's curieuze poging om de liefdesfilm met een tragische heldin in zijn oude glorie te herstellen heeft in elk geval geleid tot anderhalf uur makkelijke ontspanning bij een Nederlandse speelfilm, bruikbaar voor internationale consumptie." Dat ging dan over Rubia's jungle, zeker geen slechte poging van het duo Pim & Wim om althans film te maken. Want dat moet gezegd, het tweetal heeft al die jaren geprobeerd en zal het zeker in de komende jaren weer trachten te verwezenlijken: ze willen koste wat het kost films maken. Het enige dat het tweetal al die jaren onderschat heeft is het probleem van het verhaal. Of je nu Liefdesbekentenissen, Blue movie, Dakota, VD, of Mens Erger Je Niet ontleedt, telkens blijkt het scenario onvoldoende kracht te bezitten om de toets der kritiek (en dat betekent vaak twee keer intensief kijken en luisteren) te kunnen doorstaan. Beiden hebben voldoende kaas gegeten van montage en kadrering, met even zo goed missen ze het vermogen om een kundig scenarist in dienst te nemen die een rammelend verhaal kan boetseren tot een soepel geheel. Neem Pim de la Parra's poging om van „Frank en Eva" een soort „Turks Fruit" te maken. Geen vergelijk volgens velen, maar wat wel opvalt is, dat in „Frank en Eva" het dramatische effect ontbreekt, dat in Turks Fruit zo dik en glad door Paul Verhoeven wordt opgediend. In „Alicia" bijvoorbeeld, blijkt dat voor Wim (Verstappen) elke draaidag er één is, zodat het bij het kijken naar deze film net lijkt alsof de regisseur in een soort voorwoord moest verklaren waarom hoofdrolspeelster Willeke van Am-

Pim de la Parra: ... doorgáán ...

melrooy geen tijd heeft voor d'r man (Hugo Metsers). Nu is het wel zo, dat Scorpio Films altijd heeft moeten [b]oekeren met draaidagen, om maar [g]et te praten van het geld. Slechts een keer vond een scenario van het tweetal een willig oor bij de heren van het Produktiefonds die over het subsidiegeld gaan. Al die andere keren vingen Pim & Wim bot, en werd hun humeur ten opzichte van deze instelling er ook niet beter op. Publiciteit heeft het tweetal altijd gehad als niemand het zag, dan wisten Pim & Wim altijd wel met een kwinkslag de boel aan het rollen te krijgen. En als een film dreigde te floppen, dan was er altijd wel een proces. Wie herinnert zich niet de kostelijke masturbatiescène met de Cola-gezinsfles in „Alicia"?

Ook C. B. Doolaard in Het Parool van 22 september 1974 zag het zo: „. . . als mij gevraagd wordt de mensen te noemen die als persoon het kleurrijkst hebben bijgedragen aan het Nederlands filmwereldje in zijn erotische vette jaren dan weet ik er maar twee: Pim en Wim met hun onuitputtelijke [J]retologie en reclamestunts; wel een [v]ele Dakota gekocht, maar nog geen halve film gedraaid. . .". En Doolaard besluit zijn verhaal met een triest slot, alleen enkele goede grappen van Wim (Verstappen) schonken hem enig plezier.

In Skoop wijdt de redactie enige pagina's aan dit tweetal, dat al die jaren zoveel opzien heeft gebaard in het Nederlandse filmwereldje. Gelukkig zien we Pim & Wim veelal lachend op de meer dan honderd foto's, zodat het nu toch echt duidelijk wordt dat kommer en kwel aan dit duo is voorbijgegaan. Maar goed ook, want dat past het tweetal niet. Tenslotte zijn zij de enigen geweest, die het gepresteerd hebben om een behoorlijke filmproduktie op poten te zetten en een zekere continuïteit in hun werk te vlechten. En daar kan iedereen in dit kikkerlandje het mee doen: „Mens Erger Je Niet".

PETER MOREE

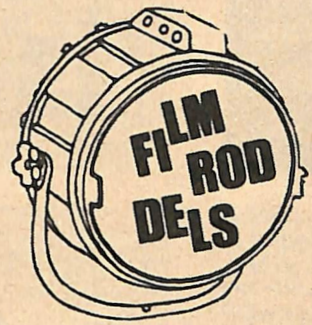

HET GROTE Britse succes „John, Paul, George, Ringo. . . and Bert" wordt verfilmd. Momenteel loopt deze musical al maanden in Londen en de Robert Stigwood Organisation ziet er een goedlopende (qua opbrengst dan) film in. Het verhaal is overbekend, tenminste als de naam Beatles u iets zegt. Vorige maand is de produktie gestart. Uiteraard worden er opnamen gemaakt in The Cavern in Liverpool.

THE TOWERING INFERNO is zeer realistisch gedraaid in de kantine van een Amerikaanse marinebasis. Op het moment dat in de film het gebouw in vlammen opgaat, ontplofte de projector. De aanwezigen verlieten kalm de zaal en kregen hun entreegeld terug. Aldus het Amerikaanse doorgaans goed geïnformeerde blad Variety, dat zoals nu ook weer blijkt, het kleine nieuws niet schuwt.

REEDS IN ENGELAND in première „Massacre in Rome", waarin Richard Burton de imponerende rol vertolkt van een SD-kolonel tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het verhaal is ontleend aan het boek „Death in Rome" van Robert Katz, die regisseur George Pan Casmatos assisteerde bij de totstandkoming van het scenario. Het gaat over de executie van 335 Romeinse burgers, die uit represaille door de Duitsers worden terechtgesteld, nadat Duitse soldaten in een hinderlaag waren gelokt en daarbij werden gedood. De film is verboden in Italië, want het Vaticaan (lees de Paus) wordt in „Massacre in Rome" een weinig verheffende rol toebedeeld. Marcello Mastroianni speelt er een priester in die de executie van de 335 tracht te verhinderen. Als hij daarbij de hulp inroept van het Vaticaan, krijgt hij nul op het rekest.

IN FILMS and filming bijzonder veel aandacht voor het werk van Michelangelo Antonioni, wiens laatste film „Profession: Reporter" ook in Nederland met wisselend succes draait. „. . . misschien wel de enige echte kunstenaar van het celluloid", schrijft dit Engelse vaktijdschrift, die en passant „Zabriskie Point" memoreert en een analyse achter de hand heeft die de lezer/kijker van Antonioni's doen en laten kond doet. Overigens lag ik niet wakker van „Profession: Reporter"; hoewel Jack Nicholson opnieuw ijzersterk speelt, komt deze laatste Antonioni-film bij mij over als een toverbal met maar één kleur. Het raadselachtige scenario laat ook een meisje opdraven (Maria Schneider nota bene), die de helft van de filmtijd het doek vult met onbegrepen gebaren en gebabbel. De trage manier van filmen (lees hiervoor monteren, want Antonioni doet bijna alles in de cutting-room) is er mede debet aan dat Nicholson niet in zijn gewone doen is, maar zich sloom en soms hulpeloos laat leiden door de „meester", die uiteraard ook voor een deel steunt op het camerawerk van Luciano Tovoli. Het verhaal: Nicholson speelt een tv-journalist, die op zoek naar (Afrikaanse) vrijheidsbewegingen geconfronteerd wordt met een dode man, die naar later blijkt betrokken is bij wapenleveranties aan die vrijheidsbewegingen. Nicholsen besluit in de huid van deze man te kruipen, maar raakt verstrikt in diens wereld en moet zijn nieuwsgierigheid met de dood bekopen. De held geveld in een wat kleuren betreft schitterende film.

P.J.M.

Käthe Kollwitz:

Want zonder strijd is er geen leven

„al deze bladen zijn
het extract van mijn leven
nooit bleef ik er koud bij,
ik maakte ze met mijn bloed."

Tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog op 22 april 1945 stierf op haar evacuatie-adres Der Rüdenhof in Moritzburg nabij Dresden op 77-jarige leeftijd de grote grafische kunstenaresse en voortreffelijk beeldhouwster Käthe Kollwitz. Twee dagen later werd ze op het kleine kerkhof van de buurtschap ter aarde besteld. Slechts twee kleindochters en enkele inwoners van Moritzburg volgden haar baar. Toen de luidklok van de kapel zweeg, kondigde in de verte het geluid van uitelkaar springende bommen en granaten van de oprukkende Russen het einde van de wreedste aller oorlogen aan.
„De oorlog begeleidt me tot het einde," had Käthe Kollwitz op 16 april in haar laatste brief aan haar zoon geschreven. In de grote chaos van de ineenstorting van nazi-Duitsland kwam het bericht van haar overlijden eerst 17 juli 1945 in de kranten. Op 8 juli waren nog lovende artikelen geschreven naar aanleiding van haar 78ste verjaardag...
Nooit kan ik aan Käthe Kollwitz denken of ik zie naast haar het beroemde affiche dat ze in 1924 vervaardigde: Nie wieder Krieg — Nooit meer oorlog! Dit is niet zo maar een tekening, dit is een rauwe schreeuw om vrede. En helaas nog altijd volop actueel.

Bijzondere sfeer

De 8ste juli 1867 werd Käthe Schmidt (zo was haar meisjesnaam) in Koningsbergen geboren als vijfde kind van Karl Schmidt en zijn vrouw Katharina Rupp. De zeer bijzondere sfeer van haar ouderlijk huis verklaart veel van haar levenshouding, dus ook van de geest van haar werk. Waarheid en mensenliefde waren in het gezin Schmidt geen ijdele woorden. Ze betekenden iets, ze hadden een zeer wezenlijke inhoud. Men was bereid voor de overtuiging offers te brengen. Vader Schmidt had rechten gestudeerd. Na het examen gaf hij er de voorkeur aan meester-metselaar te worden en huizen te bouwen, omdat hij het niet met zijn geweten in overeenstemming kon brengen om in het toenmalige reactionaire Pruisen rechter of ambtenaar bij het openbaar ministerie te worden. Grootvader van moeders zijde dr. Julius Rupp was leider van een vrij-religieuze gemeente in Koningsbergen, een sekte die herinneringen opriep aan de vroeg-christelijke gemeenten. Samenkomsten van deze sekte werden door de politie hardhandig uit elkander geslagen en Rupp, die ons wordt getekend als een scherpzinnig en moedig denker kwam nogal eens in de gevangenis terecht.
Na zijn dood in 1884 volgde Käthes vader hem op als leider van de gemeente. Als kind zwierf Käthe Schmidt met haar zuster Lise vaak door de havenbuurten van Koningsbergen. „Indien mijn later werk voor een groot gedeelte alleen door de wereld der arbeiders werd ingegeven,

1. **Beeldengroep op het Duitse soldatenkerkhof in Vladsla (Vlaanderen)**
2. **Nie wieder Kreig - Nooit meer oorlog 1924**
3. **Serie Een weversopstand - Storm**
4. **In het stedelijk tehuis voor onbehuisden**
5. **Moeder met kind op de arm**

dan is dat vooral te danken aan de tochten door de arbeidersbuurten van mijn geboortestad," lezen we in haar dagboekbladen.

Huwelijk

In 1891 huwt de 24-jarige Käthe met de medicus Karl Kollwitz, een jeugdvriend van haar broer Konrad. Ze krijgt nu de naam waaronder ze beroemd is geworden en die door heel over de gehele wereld met eerbied wordt genoemd. Karl is een stille wat eenzelvige man die geheel opgaat in zijn taak de armen medische hulp te bieden. Het echtpaar Kollwitz woont in een van de armoedigste wijken van Berlijn. De bewoners(sters) van de woonkazerners die de dokterswachtkamer bevolken zijn vaak het onderwerp van de tekeningen van Käthe Kollwitz.
In 1892 en in 1896 worden Hans en Peter, haar twee zonen geboren. Vele prenten betekenden voor haar ook een afrekening met de eerste wereldoorlog, waarin nauwelijks in 1914 begonnen haar 18-jarige zoon Peter aan de IJzer in Vlaanderen sneuvelde. Tot op de dag van vandaag staan haar twee beelden, een treurende moeder en een treurende vader, daar waar Peter begraven ligt op het Duitse soldatenkerkhof in Vladslo nabij Diksmuide. Hans werd zoals zijn vader arts en heeft vele bewonderaars van zijn moeder aan zich verplicht door uitgaven met dagboekbladen en brieven te verzorgen. Theodor Heuss, de eerste president van de Duitse Bondsrepubliek noemde deze boeken buiten de persoonlijke betekenis om, een bijdrage tot de geschiedenis van de geest.

Vereenzaming

De beste vrienden van Käthe Kollwitz moesten zich na de oprichting van Hitlers derde rijk schuilhouden of het land verlaten. Anderen die zich achter de Führer schaarden vonden het veiliger haar niet meer te kennen. In 1933 richtten een aantal intellectuelen en kunstenaars een oproep tot de sociaal-democratische en de communistische partij tot het vormen van een eenheid in de Duitse arbeidersklasse tegenover het fascisme. Käthe Kollwitz en Heinrich Mann hadden deze oproep ondertekend. Beiden werden gedwongen ontslag te nemen als lid van de Pruisische Kunstacademie. Na de dood van haar man in 1940 was de vereenzaming volledig.

„Het niet te stillen verlangen naar de dood blijft. . ." schreef ze op 13 juni '44 vanuit Nordhausen aan haar zoon.

De mens

Käthe Kollwitz interesseerde zich evenals haar man voor de mens, voor arbeiders en arbeidersvrouwen in het bijzonder. „De goedgeklede burger interesseert me niet," zegt ze in haar dagboek. „De welgestelde middenstand is vervelend. Volksvrouwen hebben andere gebaren, een andere manier van bewegen. Een volksvrouw die een kind op haar arm draagt is interessanter dan een burgerdame naast een kinderwagen."

Moeder en kind

Moeder en kind is het grote thema, dat het leven en het werk van Käthe Kollwitz beheerste. Ze tekende doodsangst in starre kinderogen, wanhopige moeders die haar kinderen beschermend tegen zich aandrukken, oneindige smart om in de oorlog gevallen zonen en echtgenoten, onuitsprekelijk verdriet om gestorven kinderen. Ze staat pal naast de moeder wier kinderen honger hebben, ze staat naast de moeder die haar jongens heeft moeten offeren op het bloedige altaar van de oorlog. Overal waar de menselijke waardigheid van moeder en kind geschonden wordt brengt ze smart en lijden welhaast lichamelijk in beeld.

Karl Liebknecht

Geruime tijd werkte Käthe Kollwitz aan het indrukwekkende herinneringsblad voor de op 15 januari 1919 door revanchistische officieren vermoorde Karl Liebknecht. In 1920 kwam de afbeelding als houtsnede gereed. In een brief schreef ze: „Je weet ik was zijn politieke tegenstandster, maar zijn dood trok me naar hem toe. Later las ik zijn brieven, wat tot gevolg had dat zijn persoonlijkheid helder voor me verschijnt. De enorme indruk die de droefheid der tienduizenden aan zijn graf op mij maakte, heeft zich geuit in een daad. Als ets begonnen, daarna als litho en tenslotte als houtsnede, heeft deze zijn bekroning gevonden." Een aangrijpender houtsnede als die aan Karl Liebknecht gewijd is wellicht nooit gemaakt.

Zelfportretten

Käthe Kollwitz heeft vele zelfportretten gemaakt, althans afbeeldingen van vrouwen waar haar eigen trekken in herkenbaar zijn. Ze zijn door Otto Nagel verzameld in een groot prachtig uitgevoerd boek. Wie deze reproducties stuk voor stuk bekijkt, kan de levensgang van deze vrouw volgen. Onbezorgd kijkt ze op het zelfportret van 1885 als ze 18 jaar is en zichzelf voor de eerste keer tekent. Ze is een stille dertigjarige, melancholisch een aantal jaren later, terwijl haar portretten op oudere leeftijd een voelbare moeheid weergeven. Na de dood van haar man in 1940 tekent ze zichzelf nog enkele keren. Het is een weerspiegeling van smart en lijden in een onzalige tijd.

Daar waar ze eens woonde

De Weissenburgerstrasse in Oost-Berlijn heet nu Käthe Kollwitzstrasse. Daar waar eens het hoekhuis met het nummer 25 stond en het echtpaar Karl en Käthe Kollwitz een halve eeuw woonde en werkte staat nu voor een haag van struiken het beeld met de moeder die twee jonge kinderen omstrengelt. In de dertiger jaren heeft Käthe Kollwitz zich intensiever met het beeldhouwen bezig gehouden en ze maakte in 1935 de reeds eerder begonnen moedergroep af. De Wörtherplatz waarop zij door de vensters van haar woning keek is veranderd in een met groen omzoomde binnenplaats, die ook al haar naam draagt. Meer dan levensgroot zit ze daar in 1957 in brons gegoten naar een ontwerp van de beeldhouwer Gustav Seitz. Er omheen zitten bij goed weer moeders op gemakkelijke banken en kinderen spelen. Als dan een van deze kinderen aan moeder vraagt wie deze vrouw is, hoop ik zo van harte dat de juiste woorden gevonden zullen worden. Want daar heeft Käthe Kollwitz die een leven lang strijdbaar naast de moeder stond om de kinderen te beschermen, recht op.

JAN KOOIJMAN

In Gods wegen

Op het gevaar af dat de lezer schrikt, of, eenmaal weer wat tot zijn positieven gekomen, de vinger naar het hoofd brengt ter onderstreping van — „die is goed gek" — enkele korte berichten: De kans dat Frankrijk alsnog veroverd zal worden, blijft bestaan; de man die reeds twee vrouwen om zeep hielp, is nog steeds niet gevonden; en kan opnieuw toeslaan; het reizen in Spanje kan kwa richting zowel als service nog altijd alle kanten uit; pech met de fiets in Duitsland en Frankrijk kan een ramp betekenen (zij het dat dat in het eerste land iets minder katastrofaal is dan in het tweede); een receptie biedt inderdaad de mogelijkheid tot veel drank, bij te grote belangstelling slechts af en toe een hartig hapje, en een zichzelf terugvinden op een plaats die men allesbehalve voor ogen had; en, na het eerste uur van de TT-races, (. . .) (. . .) „doe ik de ontdekking dat het ontbreken van motorgebrul een onprettige leegte doet ontstaan, een soort suizende afgrond die weer wordt gevuld als een motor voorbijkomt. Het lijkt me niet onmogelijk dat hier een sleutel ligt tot de aantrekkingskracht van de sport; bij verdere gewenning zou er best wel eens een lichamelijke behoefte aan oorverdovend geluid kunnen ontstaan. Verblijd noteer ik deze ontdekking op mijn blocnote. Zo, daar staat tenminste wat op (. . .)".
Wat er na deze aantekening, de eerste aanzet tot het verslag van het jaarlijks terugkerend Asser-festijn, meer volgt, is te vinden in — Het morele verval — één van de verhalen uit Bob den Uyls' bundel — Gods wegen zijn duister en zelden aangenaam. — Een titel die op z'n minst iets van onbekendheid, verwarring en ietwat pijn doet vermoeden. Wat klopt, **en** tegelijkertijd niet. Beter daarom maar om deze verhalenbundel onder de eenvoudige noemer van de — Verrassing — te brengen, met alle mogelijke irritatie, onthutsing en het Grote Verdwalen inbegrepen.
De verhalenbundel van Bob den Uyl lezen, heeft iets van surprises uitpakken: Eenmaal uitgepakt, heb je wel iets in je handen, maar — wat? — vraagt een bekijken van meer dan één kant. Met als uiteindelijk „bezit" vaak een verhaal in een verhaal (in een verhaal).
Het minst ingrijpend speelt dit in het eerder genoemde — Het morele verval —. Hier nog slechts het relaas van de beginnende sportjournalist die in zijn moeizaam werken aan de door de krant gewenste reportage een uiterst scherpe beschrijving geeft van het buiten-baans-gebeuren tussen „toeschouwers", die pas bij thuiskomst de resultaten via de TV of krant vernemen; het verkregen voorschot dat al ras opgaat aan het de „kreativiteit bevorderend drinken; en een voor de regen schuilen aan de Möhnesee dat uitmondt in een slopend gesprek met een Duitse familie. Gastvrij. Dat wel. Evenzeer echter bijna onontkoombaar. (. . .) (. . .) „Maar vóór ik ging moest ik toch even kennis maken met hun getrouwde dochter die boven woonde. Net op dat moment kwam deze dochter, een forse vrouw, de kamer binnen en schudde mij hartelijk de hand. Ineens weglopen zou nu de schijn van onbeleefdheid kunnen wekken, en nadat haar moeder haar in snel tempo al mijn personalia had doorgespeeld, bracht ik nog vijf minuten door in een conversatie die noodgedwongen voor het grootste deel van haar kant moest komen, want ik wist niets meer, ik was leeg, met zwarte vlekken voor mijn ogen en de klem in mijn kaken. Dat zou lang duren eer ik weer eens op zo'n uitnodiging tot schuilen inging (. . .) (. . .)" (. . .) (. . .) „Het regende harder dan ooit. Net had ik me in mijn regenkleding gehuld en stond ik klaar om me van het steile pad te storten, toen de oude man weer in de deuropening verscheen. „U zou toch wel gek zijn met dit weer te vertrekken", zei hij verwijtend. Ik keek hem aan en zag weer de vrolijke danspasjes. „Dat ben ik ook", zei ik, „we zijn alle twee gek." Wegrijdend keek ik, voor ik aan de afdaling begon, voor de laatste keer om. „Alle twee helemaal gek!" schreeuwde ik, en bleef de hele, glibberige afdaling tot aan de weg lachen (. . .)."
Het gevraagde artikel komt uiteindelijk af, wordt ingeleverd en wordt geplaatst. Waarbij het blijft. Aan meerdere artikelen (het zou een serie moeten worden) heeft de redactie van het dagblad geen behoefte meer.
In — Het rechtzetten van een misvatting — start de hoofdpersoon een fietstocht vanuit Keulen. Het noodlot tegemoet . . ., en tenslotte toch weer niet. Opmerkelijk in dit verhaal is het hardop (weg) denken respectievelijk vrij-associëren, (kwasi)filosoferen, en niet te vergeten de afgrijselijke realiteit der diskriminatie van fietsers door hotelhouders . . .
In — Donker Spanje — wordt vnl. per trein gereisd. Hoe je dat kunt en moet doen (ik denk vooral aan het kopen van een kaartje, en het overstappen) wordt ook hier beschreven vanuit talloze in- en uitvalshoeken. Soms helaas iets te lang „bewandeld", zodat je je als lezer wel eens afvraagt: „Kom je nou aan of niet." Desondanks toch de moeite waard, mij o.a. herinnerend de wijze waarop je de altijd en overal wel aanwezige (gewapende) politie **niet** moet benaderen.
In — Leerzame mededelingen — staat een man centraal die een literaire prijs heeft gewonnen. Althans voor hem wordt de receptie gehouden. Waarmee vrijwel alles gezegd is; nadrukkelijk als dit verhaal beheerst wordt door een brokkelig, soms schijnbaar volslagen chaotisch relaas van een pittig aangeschoten figuur, die via zijn jeugdervaringen zó aanwezig is, dat veel slechts tot kleurloos, bombastisch aandoende entourage wordt. Dat deze geschiedenis alleen maar helderder wordt naarmate het drankgebruik toeneemt, kan nauwelijks verbazingwekkend genoemd worden. Evenmin dat de „vertellende", en voor vele aanwezigen storende figuur, aan het slot van het verhaal **alleen** „eindigt".
Den Uyl op z'n best. (Overtreft hierin m.i. zijn sterk verhaal — Oorlog is leuk — uit één van zijn voorgaande bundels — Een zachte fluittoon —).
Een opvallend — extra — bij — Leerzame mededelingen — : Een literaire receptie onderscheidt zich in leegheid nauwelijks van het doorsnee jubileum.
Dat dit verhaal vooraf gegaan wordt door — Verlangens van gedresseerde ratten — kan geen toeval zijn. Ook hierin een bizar, en zelfs macaber zoeken naar eigen identiteit. Wat zwaarwichtiger klinkt dan Den Uyl schrijft. Het begin van dit verhaal (. . .) „Het verlangen naar iemands dood groeit, je ziet het je zelf doen. Maar altijd is er weer die drempel van: in werkelijkheid doe je het niet en al zou je het doen, dan valt de verdenking onmiddellijk op jou, als enig belanghebbende. Ik wilde eerst zonder meer haar geld, daarna ging ik haar langzamerhand haten, zo zelfs dat ik niet meer kon onderscheiden wat groter was, mijn geldzucht of mijn haat. Dan gaat die drempel vervagen. Misschien weet je nog wel dat hij er is, maar je besteedt er geen aandacht meer aan (. . .)."
Wat hierna volgt, is een reeks grotere en kleinere verhalen (vaak beschreven/aangereikt in één, twee zinnen), doortrokken van een triestheid, waarbij het moeilijk is niet hardop te lachen. . . Dit dankzij een bijzonder knappe mengeling van ironie, cynisme, zelfspot en sarcasme.
Iets dat, in mildere mate, ook terug te vinden is in — De toespraak van de generaal — . Een verhaal dat alleen al gelezen zou moeten worden om te ontdekken, dat voldoende munitie, meetrekkende vrouwen en een voorraad gevulde koeken, nog niet betekent dat elke „oefening" bij voorbaat geslaagd is.
Een tragische realiteit, hoe vernuftig de generaal, in dit geval, zijn manschappen ook toe weet te spreken.
In totaal bevat de bundel van Bob den Uyl vijf verhalen. Dat het er, al lezend, steeds meer (kunnen) worden, is volgens mij de grote verdienste van dit boek. En daarbij, dat dit op de titel variërend, leidt naar een wrange helderheid, die vaak **schokkend aangenaam en verfrissend aandoet.**

DICK ZAAL

Gods wegen zijn duister en zelden aangenaam — van Bob den Uyl, is een uitgave van Querido, Amsterdam.

De reconstructie van Louis Armstrong

Twee tegengestelde trends kenmerken de Amerikaanse jazz-situatie van dit ogenblik — de ene hoopgevender dan in jaren het geval is geweest, de ander twijfelachtig en in sommige opzichten zelfs griezelig.
Over de onverwachte maar daarom niet minder welkome opleving van de levende jazz in de Newyorkse clubs schreef ik al in het juni-nummer van Ego. Die revival zou deze zomer ook in Nederland hoorbaar worden, door het optreden van het Roswell Rudd kwintet in Laren en door het fantastische programma van het tiende Hammerveld Jazz Festival in Roermond, met de groepen van Charles Mingus, Cecil Taylor en McCoy Tyner.
Daartegenover staat een tendens die al een paar jaar groeiende is — niet in clubs of op festivals met een in hoofdzaak artistieke doelstelling, maar in de miljoenenwereld van de echte „jazz-business". Het is de trend van de shows opgehangen aan de naam van Grote Doden uit de jazz-historie.
Een onvolledige inventarisatie van het laatste jaar levert het volgende resultaat:
Duke Ellington (1899-1974) wordt posthuum geëxploiteerd door zoon Mercer, die dit voorjaar ook in Nederland liet horen hoe schaamteloos hij de arrangementen van zijn vader rendabel weet te maken met een „Duke Ellington Orchestra" waarin gaandeweg geen enkele Ellingtonian meer te vinden is.
Charlie Parker (1920-1955) was vorig jaar het lijdend voorwerp van een gênante show „The Musical Life of C.P." in de Rotterdamse Doelen terecht zeer matig bezocht) en wordt daarnaast op meer permanente basis uitgebaat door de Californische groep „Supersax" die tienduizenden platen verkoopt dank zij een wonderlijke gimmick: het met vijf saxofoons tegelijk naspelen van de soli die Parker destijd al improviserend creëerde.
Jelly Roll Morton (1885-1941) moet vanuit de Grote Jazzclub Daarboven toezien hoe zijn vertolkingen worden bewerkt door pianist Dick Hyman, die daar zoveel succes mee boekt dat hij al een volgend project op de rails heeft gezet: de muziek van pianist *James P. Johnson* (1891-1955).
En deze zomer telde het Newport Jazz Festival in New York onder zijn hoofdattracties liefst twee lijkenshows: een hommage aan *Mahalia Jackson* (1911-1972) en *„The Musical Life of Louis Armstrong"* (1900-1971). Die laatste voorstelling kunnen we dit najaar ook in Europa verwachten.
Op het eerste gezicht valt voor de denkwereld achter deze initiatieven nog wel enig begrip op te brengen.
Het is een trieste maar onomstotelijke waarheid dat de jazz na een ontwikkeling van een dikke zestig jaar meer dode dan levende grootheden kent. En met het voorbeeld voor ogen van de klassieke muziek, waar Bach, Mozart en Beethoven eeuwen na hun dood nog dagelijks enthousiast vertolkt worden, ligt het idee van de jazz-reconstrutie voor de hand.
Toch maken alle musici en organisatoren die zich met dergelijke projecten bezighouden een fatale denkfout. De essentiële kwaliteit van het werk van, zeg, Louis Armstrong, kan niet gevangen worden in het notenbeeld van zijn solo's, hoe precies ook door een arrangeur vanaf de plaat opgeschreven.
Nog minder blijft er over wanneer zo'n transcriptie wordt voorgelegd aan een jazztrompettist van nu, met de opdracht Armstrong's solo zo getrouw mogelijk na te spelen. Want hoe bekwaam Joe Newman, Pee Wee Erwin en Mel Davis zich in „The Musical Life of L.A." ook van die taak zullen kwijten, de subtiele timbre-variaties en de geraffineerde *timing* van Louis Armstrong vallen nu eenmaal niet te evenaren. En bovendien, de echte essentie van onverschillig welke jazzvertolking ligt in de spontane creativiteit van de improvisatie, die zich achteraf nooit meer laat reconstrueren.
Daarom is de muziek van Louis Armstrong na zijn dood nog slechts via één medium werkelijk toegankelijk: de grammofoonplaat. Gelukkig biedt de platenmarkt momenteel een zeer ruime keuze uit Armstrong's oeuvre. Ook de reeks opnamen die algemeen als het hoogtepunt van zijn muziek wordt beschouwd, is op vier redelijk geprijsde (*f* 29,50) dubbelalbums verkrijgbaar.

Het gaat hier om de stukken die hij in de jaren 1925-1932 met eigen groepen opnam — een serie vertolkingen waarmee hij op triomfantelijke wijze zijn reputatie vestigde als eerste grote solist in een muziekgenre dat voordien grotendeels collectief werd beoefend.
Voor een eerste kennismaking met deze jazz-baanbreker zonder weerga is het dubbelalbum „Louis Armstrong V.S.O.P. Vol. 1/2" (CBS 88001) het best geschikt. Hierop staan 32 stukken van Armstrong's eerste Hot Five en Hot Seven: „Heebie Jeebies", „Muskrat Ramble", „Wild Man Blues', „Potato Head Blues" en andere klassieke vertolkingen met medemusici als Johnny Dodds (klarinet), Kid Ory (trombone) en Baby Dodds (drums).
„Armstrong V.S.O.P. Vol. 3/4" (CBS 88002) bevat even befaamde stukken als „Struttin' with some barbecue", „Hotter than that", „West-End Blues" en „Weather Bird", waarin behalve de hierboven genoemde sidemen ook drummer Zutty Singleton en pianist Earl Hines (de enige die Armstrong in die jaren volwaardig tegenspel kon bieden) meedoen.
De laatste dubbelalbums, „Vol. 5/6" (CBS 88003) en „Vol. 7/8" (CBS 88004), laten horen hoe Armstrong evolueerde van dominerend solist binnen een combo tot gevierde vedette voor een groot (en meestal nogal middelmatig) orkest.
De enige begeleidingsband met voldoende eigen kwaliteit om Armstrong muzikaal uit te kunnen dagen was het orkest van pianist Luis Russell, dat op „Vol. 5/6" in actie is. Van deze voor die dagen uitzonderlijk krachtig swingende tienmans-band is ook een eigen dubbelalbum verkrijgbaar: „Luis Russell and his Louisiana Swing Orchestra" (CBS 88039), waarop vooral bassist Pops Foster de solisten (o.a. Henry „Red" Allen trompet, J. C. Higginbotham trombone en Charlie Holmes alt) tot ongedachte hoogten weet op te stuwen.

BERT VUYSJE

Wereldkampioen wanhoop

Net zoals Pasen en Pinksteren zijn er van die dingen die ieder jaar terugkomen. Als je er eenmaal oog voor hebt gekregen is er geen ontkomen meer aan. Neem het SIPRI-jaarboek. Ieder jaar goed voor een krantekop in de geest van *„Wereld geeft weer meer aan bewapening uit"*. SIPRI is het Internationale Instituut voor Vredesonderzoek in Stockholm, met als ik me niet vergis de bekende prof. Johan Galtung aan het hoofd. Ze schijnen daar vrij goed te weten wat er in de internationale wapenwinkel over (en onder) de toonbank gaat, en dat schrijven ze dan ieder jaar op.
Waarom weet ik niet, want helpen doet het niks, lijkt me.
Ik kan er niets aan doen, en het zal wel geen mooi trekje van me zijn, maar in gedachten horen die berichten voor mij altijd thuis in de rubriek „gemengd nieuws". Net zoals zo'n jongen die weken op een paal gaat zitten en dan wereldkampioen wordt, of 23 scholieren die kijken of ze met z'n allen in een telefooncel kunnen. 't Is, wil ik maar zeggen, altijd hetzelfde liedje, en altijd even onwaarschijnlijk, maar wèl echt gebeurd.
Goed, de nieuwe vorm van kampioen-spaghetti-eten: in 1974 werd er in de wereld voor 500.000.000.000 gulden uitgegeven voor militaire doeleinden. Voor wie dit niet onmiddellijk snapt: het gaat hier om vijfhonderd miljard harde florijnen; zoiets dus als de Nederlandse bevolking die van jong tot oud tegelijk de voetbalpool wint. Dat kan niet! hoor ik al, nou goed, andere vergelijking dan. Het is méér dan in de godganselijke wereld wordt uitgegeven aan onderwijs of gezondheidszorg: oftewel 15 keer zoveel als via alle officiële kanalen aan ontwikkelingshulp wordt geboden. Nog niet duidelijk? Dan zo: het is evenveel als het bruto nationaal produkt van alle landen in Afrika, het Midden-Oosten en Zuid-Azië. Wie het nu nog niet snapt, mag zich troosten met de gedachte dat hij er makkelijk z'n leven lang patat met mayonaise van kan eten.
Wat moet je met zo'n wereldkampioenschap Wanhoop.
Je kan al het geld natuurlijk aan de arme landen geven, dat leek me een mooi gebaar, maar ik lees net dat de militaire bestedingen van de Derde Wereld meer dan verdubbeld zijn, dus daar komt het tegenwoordig ook slecht terecht. Maar wat dan. Je kan het toch moeilijk van de wereld afgooien, al dat geld. Hoewel.
Interessant vond ik de opmerking in de krant van vredesdeskundoloog H. Neumann. Hij zei dat *de wapenleveranciers hun politieke verantwoordelijkheidsbesef meer en meer prijs geven ten gunste van de commercie.*
Dat betekent volgens mij: ze verkopen maar, geeft niet aan wie, geeft niet waarvoor, als er maar klanten zijn. Of u uw eigen mensen of de buren wilt uitroeien, u ziet maar Excellentie, als u zo vriendelijk wilt zijn om één deur verder te betalen? Kort bij kas? Ai, dan moet u twee trappen op naar de afdeling „Voor Wat Hoort Wat", daar zullen ze u zeker kunnen helpen.
Leuk leek me verder de titel van de Nederlandse samenvatting van het rapport: *Wapenfeiten 1975*. Ik zie dat meteen voor me. Die man achter z'n bureau, moe van het tikken, die denkt hè wat een nare verhalen ook, laten we daar eens een aardige woordspeling op bedenken. En een kwinkslag kúnnen we ons veroorloven, want Nederland staat tenslotte laag op de lijst van wapenleveranciers met alleen Fokker z'n vliegtuigen en Holland Signaal z'n vuurleidingssystemen. Tevreden meldt hij z'n vondst 's avonds aan zijn vrouw in bed.
Verantwoordelijkheidsbesef... commercie... je kan zien dat Neumann zelf niks anders dan sombere praatjes verkoopt, anders had ie al die scrupules niet.
Want welke leverancier geeft, dan omgekeerd, commercie prijs aan politiek verantwoordelijkheidsbesef, natuurlijk even afgezien van de bekende puistige Derde Wereld Winkeliers?
Schietgeweren of koffiebonen, tanks of tabak, lood om oud ijzer. Want ik heb toch niet zitten slapen toen vorig jaar een bekende kruidenier Heijn zich in die Angola-kwestie roerde? Of is dat geen leverancier? Hij zei toch duidelijk dat hij de politiek buiten z'n winkel wou houden, dat politiek zelfs niks te maken had met commercie, of heb ik dat nou verkeerd verstaan?
En als die Rhodesische tabak niet door m'n voordeur naar binnen mag, dan laten we toch gewoon de achterdeur op een kier? Ik kan m'n sigaret toch geen onderdrukking van de zwarte bevolking daar verwijten?
Met die kippen zijn we helemaal gauw klaar, want die hebben niks met politiek te maken. Of ze nou gemarteld worden of niet, de buitenlucht en de nacht nooit zien, met z'n tienen in een kubieke meter gaas zitten, of weet ik wat; daar kan ik me toch niet druk om maken, zolang de prijs van m'n eitje zakt?
Wat zit zo'n Neumann te preken over verantwoordelijkheidsbesef en commercie. Laat ie z'n tijd nuttiger besteden aan kernkoppen tellen. En als z'n boekhouding tijdig bij SIPRI komt, dan zien we volgend jaar wel weer tegen de zomer dat het zo mis moet gaan met de wereld.
Wedden trouwens dat het wereldrecord pijproken tegen die tijd ook weer verbeterd is?

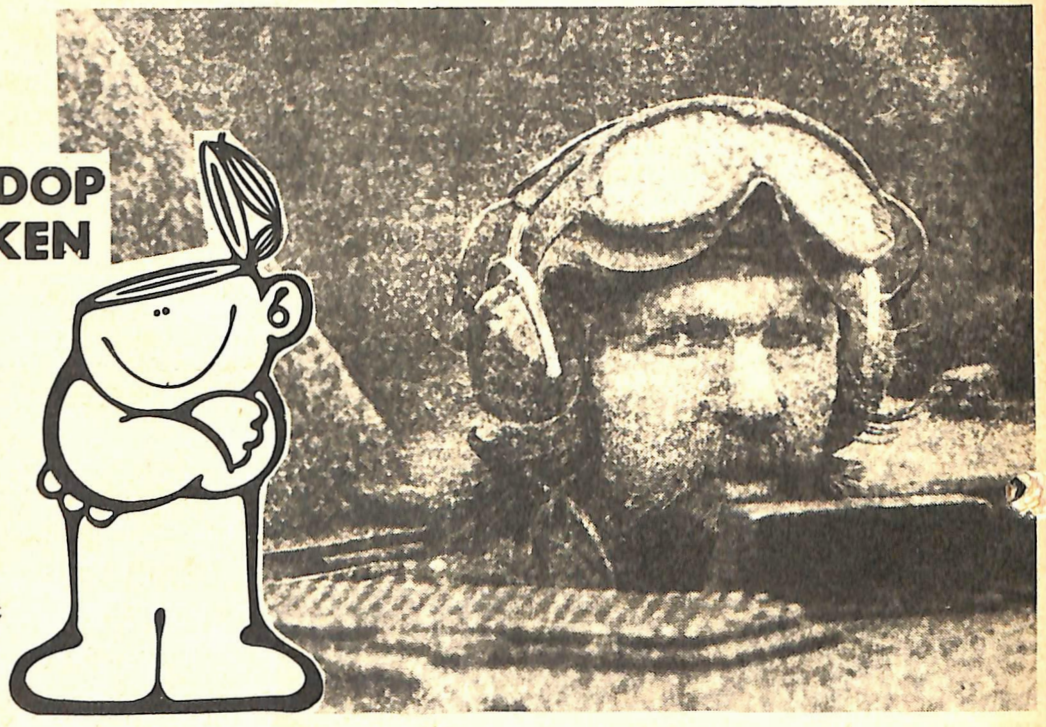
HARDOP
DENKEN

CASPER VOGEL

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur A. Zoetebier
Hoofdraadsman

EGO

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. Nr. 9 - SEPTEMBER 1975 – 14e JAARGANG

Abonnementsprijs ƒ 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

- BEVOLKINGS-VRAAGSTUK (deel twee)
- HET DEBUUT
- BESTE LEZER
- THE GODFATHER
- DE LANGE MOEIZAME WEG
- BOEKEN EN BROCHURES
- LOU REED

Vaste medewerkers:
Frits Barend
Wim Jesse
Bert van de Kamp
Peter J. Morée
Rien Robijns
Casper Vogel
Bert Vuijsje
Dick Zaal